

DR. TAKÁCS BÉLÁNÉ

Újkígyós

Újkígyós az Alföld délkeleti szegletében, Békés megyében, Békéscsabától 17, Gyulától 26 km-re fekszik. A város alsóbbrendű közúton több irányból is megközelíthető, vasútvonal viszont nem érinti. Természeti adottsága a kitűnő minőségű, hektáronként átlagban 40 aranykorona körüli termőföld, amely a nagy hagyományokra visszatekintő mezőgazdasági termelés alapfeltétele. Újkígyós címere egy aranszínű koronával ékesített, aranszegélyű kék címerpajzs, amelynek középső részén egy dohánylevél található, a községet alapító első dohánykertész-lakosok foglalkozását szimbolizálva, míg a levélforma alatt, arany betűkkel a helység újra-telepítésének dátuma olvasható. Újkígyós, várossá nyilvánítását megelőzően, Békés megye legnagyobb népességű községe volt. Várossá válásával a megye városainak száma (Medgyesegyházával együtt) 21-re emelkedett.

A város története

A város határában végzett ásások arról tanúskodnak, hogy már a honfoglalás korában is lakott hely volt. Kígyós falu, amelyről a mai település a nevét kapta, a tatárjárás idején eltűnt a föld színéről. Miután újra benépesült, az 1398-ból származó első írásos emlékek szerint Kígyós (Kégyós) Gacsali György birtoka volt, majd az Ajtóssyak tulajdonába került. (Nekik köszönhetően 1512-ben az addig Zaránd megyéhez tartozó Kígyóst Békés megyéhez csatolták.) A török megszállás idején a falu ismét szinte teljesen elnéptelenedett. A legközelebbi, 1672-ből származó írásos emlék a török kiűzése után Békés megye e területét Harruckern János György királyi adományaként említi. E család fiúágon bekövetkezett kihalása után, 1798-ban Kígyós a Wenckheim család tulajdonába került.

A jelenlegi Újkígyós megalapítójának gróf Wenckheim József Antalt tartják, aki miután a kígyósi puszta a birtokába került, ideköltözött, és 1815-ben Szeged–Csongrád környékéről szerződéssel letelepített 100 dohánykertészcsaládot. Egy-egy család egy „numerus” földet kapott, amely 27 kisholdból, 5 hold belsőségből, 5 hold legelőből és 17 hold külsőségből állt. A bérlet 40 évre szólt, s annak lejártával újabb 30 esztendőre meghosszabbíthatták. A kertészközség életében a telepítés után megszervezték a közigazgatást. Bíróvá választottak, iskolát alapítottak, 1818-ban pedig kápolnát építettek. A kígyósi nép hagyományosan dohánytermesztéssel foglalkozott. A vidék lakói körében ismertté vált a község rendezett állapota. 1858-ban megépült a vasút Szolnok és Arad között, amely Újkígyóshoz közel vezetett, s ez nagyban hozzájárult a település gazdasági fejlődéséhez. Időközben a zömében katolikus újkígyósiak új templom építésébe fogtak, melyhez az uradalom is jelentős támogatást nyújtott. 1858-ban készült el a templom, és még ma is szép állapotban látható.

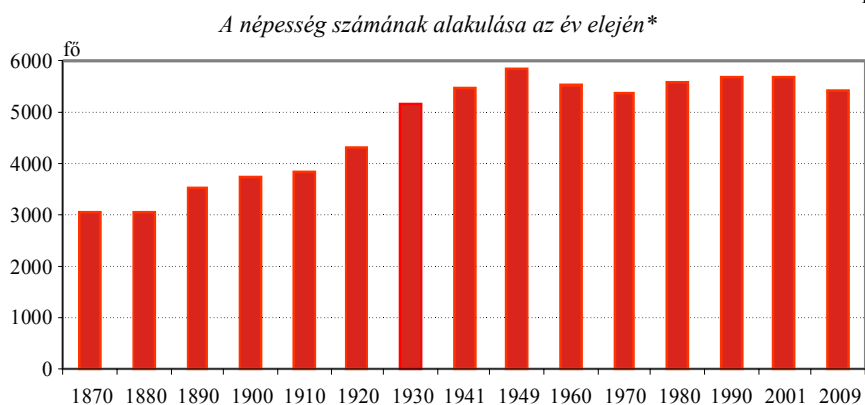
A nagy kiterjedésű síkságon 1950-ig Újkígyós volt az egyetlen igazgatásilag önálló település. Ekkor hozzá tartozott Ókígyós, Józsefmajor, Hursán, Apátipusza, Makkos-hát és a Suppán-tanya környéke is. Amikor Ókígyós Szabadkígyós néven önálló községgé vált, a területéhez került Makkos-hát és Apátipusza északi része is. 1970-ben Újkígyós nagyközség lett, 1977-ben pedig megalkult Újkígyós és Szabadkígyós Közös Tanácsa Újkígyós székhellyel. A társközségi kapcsolat

1990-ig állt fenn. A város jelenleg a Békéscsabai kistérség tagja, ahol azonban – a megyeszékhely közelsége miatt – nem gyakorol különösebb vonzást a szomszédos településekre.

Népesség

Újkígyós népessége az 1870. évi népszámlálás idején 3082 fő volt. A lélekszám a kezdeti stagnálás után 1949-ig folyamatosan nőtt, aminek eredményeként a nyolc évtized alatt csaknem megkétszereződött. A település lakóinak száma ez idő tájt volt a legmagasabb, megközelítette az 5900 főt. Később a lakosság csaknem 450 fővel fogyott, amiből több mint 270 fős csökkenés a 2001. évi népszámlálás után következett be. Így 2009. január 1-jén 5436-an éltek a településen, lényegében ugyanannyian, mint az 1930-as években.

1. ábra

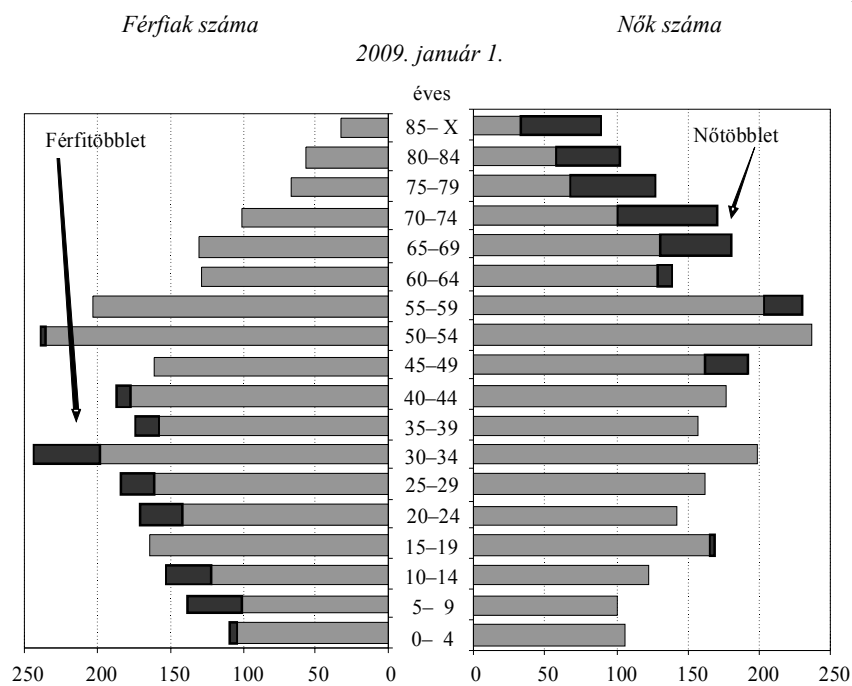
*1960-ig jelenlévő, 1970-től lakónépesség.

Újkígyós 55 km²-nyi területével a megye 2. legkisebb kiterjedésű városa. Viszonylag sűrűn lakott, egy négyzetkilométerére 99 fő jutott, 2009 elején ennél nagyobb népsűrűséggel csak a megye 5 legnépesebb városa – Békéscsaba, Békés, Orosháza, Gyula és Szarvas – rendelkezett.

A korösszetétel kedvezőtlenebb, mint a megye korábbi városaiban általában: az idősek aránya magasabb, a középkorúaké és gyermekeké alacsonyabb. 2009. január 1-jén a település lakónépességének 67%-a a 15–64 éves korcsoporthoz tartozott, a 0–14 évesek 13%-os, a 65 évesek és idősebbek 19%-os arányban voltak jelen. Így 100 gyermekre 145 idős személy jutott, 18-cal több, mint a régebbi városokban átlagosan.

A nők száma 2009 elején bő 150 fővel haladta meg a férfiakét. 1000 férfira 1058 nő jutott, ami 52-vel alacsonyabb a megye városainak átlagánál, a fiatalabb korcsoportokban még általában férfibtöbbséget a jellemző, de a kor előrehaladtával – a férfiak magasabb halandóságának következményeként – már a nők kerülnek többségbe.

2. ábra

Gazdasági helyzet

Újkígyósi székhellyel 2008 végén 982 vállalkozást tartottak nyilván, 873 egyéni, 109 társast. A vállalkozások 99%-a csak néhány főt foglalkoztatott, 10-nél többen mindössze 14 vállalkozásban dolgoztak. A település kedvező mezőgazdasági adottságait jól jelzi, hogy a mezőgazdasági főtevékenységű vállalkozások az összes vállalkozásnak több mint kétharmadát tették ki, ennél magasabb aránnyal a városok közül csak Battonya és Dévaványa rendelkezett. A mezőgazdaságon kívül nagyobb számban az ingatlanügyletek és a kereskedelem területén regisztráltak vállalkozásokat. A vállalkozói aktivitás – a kiterjedt mezőgazdasági mikro-vállalkozások következtében – kedvezőnek mondható a településen: 1000 lakosra 181 vállalkozás jutott, 28-cal több, mint a megye korábbi városaiban átlagosan.

A foglalkoztatottak ágazati szerkezetében is megmutatkozik a város mezőgazdasági jellege, hiszen a 2001-es népszámlálás idején a népesség még jelentős része élt meg ebből a gazdasági ágból. A mezőgazdaság az itteni foglalkoztatottak kéttizedének nyújtott megélhetést, miközben a többi városban átlagosan mindössze 8%-ának.

Újkígyós lakói 2008 végén 62 kiskereskedelmi üzlet (ebből egy üzemanyagtöltő állomás) és 23 vendéglátóipari egység szolgáltatásait vehették igénybe. Az üzletek 53, a vendéglátóhelyek 83%-a volt magánkézben. A lakosság ellátottsága mind a kiskereskedelmi, mind a vendéglátóipari egységek terén rosszabb, mint a többi városban általában. Az okok között Békéscsaba közelsége mellett elsősorban a település viszonylagos elzártságát lehet megemlíteni, azt, hogy nem halad át rajta nagy forgalmat lebonyolító főút.

A városba érkező vendégeket egy magán szállásadó várja 4 fő befogadására alkalmas szállással. A település látványai közé az 1858-ban épült katolikus templom, az uradalmi időkre emlékeztető vincellérház, a szeszfőzde, a filagória, az Ipolyi Arnold Népfőiskola és a tájház tartozik. A termé-

szet kedvelőinek az Újkígyóshoz közeli Körös–Maros Nemzeti Park (ez a korábbi Szabadkígyósi Tájvédelmi Körzet) és a bányató (amelyet napjainkban leginkább horgászásra használnak) nyújt kikapcsolódást.

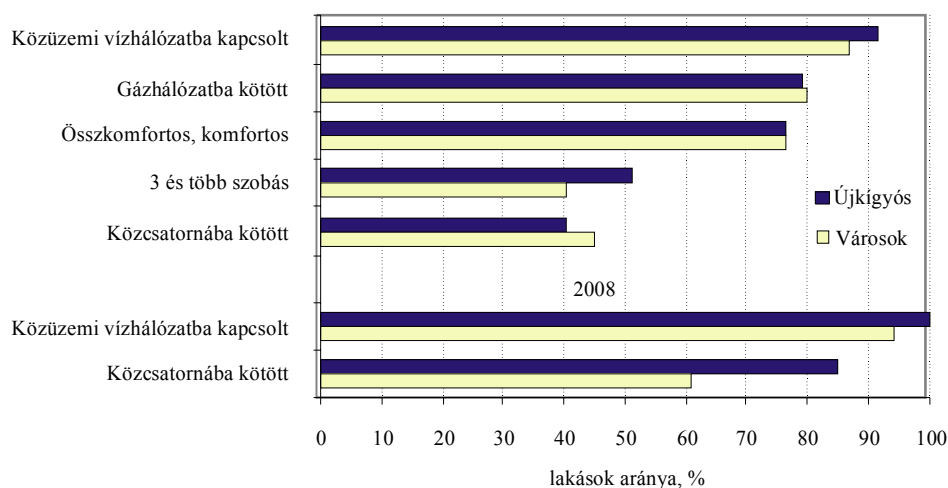
A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal 2008 decemberében 291 újkígyósi álláskeresőt tartott nyilván, a munkavállalási korú népesség 7,9%-át. Ez az arány annak ellenére alacsonyabb a megye korábbi városainak 9,2%-os átlagánál, hogy Újkígyóson 2007-hez képest 15%-kal emelkedett az állástalanok száma. A munkanélküliek túlnyomó része fizikai foglalkozású volt, minden harmadik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezett. A munkanélküliek 34%-a 180 napon túl szerepelt a nyilvántartásban.

Lakáshelyzet, infrastruktúra

2008 végi adatok alapján Újkígyós több mint 5400 lakójának 2251 lakás nyújt otthont. A laksűrűség jóval nagyobb, mint a megye egészében: itt 100 lakásra 241 lakos jut, míg a megyében 222. A lakásállomány a legutóbbi népszámlálás óta mindössze egy százalékkal bővült. Az utóbbi 8 évben a település évente átlagosan 5 új lakással gazdagodott. Lakóépületei földszintesek (vagy legfeljebb tetőtér-beépítések), így arculata ma még falusiasnak mondható.

3. ábra

A lakásállomány minőségi jellemzői
2001. február

Az elmúlt évek fejlesztéseinek következtében a közműhálózat lényegében teljesen kiépített a településen. Ez egyaránt vonatkozik az elektromos hálózatra és a közvilágításra, az ivó- és szennyvízhálózatra, valamint a gázszolgáltatásra. Az ellátottsági mutatók a megye városainak átlagánál kedvezőbbek, és a közműolló értéke is lényegesen jobb: Újkígyóson 2008-ban 1 km közüzemi vízvezetékhez 957 m közcsatorna-hálózat jutott, míg a városokban mindössze 595 m. (A város 1997 óta önálló szennyvíztisztítómuvel rendelkezik.) A lakások több mint kilenczetedében – nagyobb hányadában, mint a városokban – a vezetékes gázt használják a háztartások. Rendszeres hulladékgyűjtésbe a lakások 93%-át bevonták, a megye többi városában az arány 89%-os volt.

Intézményhálózat

A település két óvodai feladatellátási helyének összesen 168 férőhelyére 2008 októberében 158 kisgyermek járt, akikkel 6 csoportban 12 óvodapedagógus foglalkozott. Az önkormányzat a bölcsődés korúak elhelyezésére, gondozására 2004-től az óvodával közös igazgatású bölcsődei csoportot hozott létre, amely meglehetősen zsúfolt, 10 férőhelyre 2008-ban 17 kisgyermeket írtak be. A város 2002-ben épült, Széchenyi Istvánról elnevezett általános iskolájában 370 tanuló oktatását 33 főállású pedagógus biztosította az intézmény 16 osztálytermében. Újkígyóson az egy osztályra jutó tanulólétszám (23 fő) kissé magasabb a többi város átlagánál. Az általános iskola világhálóra kötött számítógépekkel rendelkezik, a diákok és a tanárok 28 számítógépet használnak.

Az újkígyósiak egészségügyi alapellátását két házi orvos és egy házi gyermekorvos biztosította 2008 végén, munkájukat két körzeti ápolónő és két védőnő segítette. Az orvosok leterheltsége – több mint 1800 lakos orvosként – a többi város és a megye átlagánál lényegesen nagyobb. A városban a fogászati és a gyógyszerellátás biztosított, családsegítő és gyermekjóléti szolgálat is működik.

Újkígyós fontos feladatának tekinti az idősekről való gondoskodást. Az önkormányzat kezelésében lévő „Ezüstág” Idősek Otthonában 2008 végén 35 főt gondoztak, az időskorúak nappali intézményében pedig 43 embert láttak el. Ezenkívül meleg étellel, házi segítségnyújtással is támogatták az arra rászorulókat, összesen 107 főt. A településen az egyház is jelentős szerepet vállal a rászorulókat gondozásában. A katolikus egyház tulajdonában és fenntartásában lévő, 98 személy befogadására alkalmas Szent Erzsébet Szeretetotthon épületét 1991-ben adták át. Az egész község összefogásával, részben állami támogatásból épült meg. Vonzáskörzete egész Békés megyére kiterjed.

Az újkígyósiak számára a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár nyújt lehetőséget a szabadidő hasznos eltöltéséhez. A 17 ezres könyvtári állománnyal rendelkező könyvtárnak 2008-ban közel 680 – minden 8. újkígyósi lakos – beiratkozott olvasója volt. A látogatóknak a könyvkölcsönzés és helyben olvasás mellett internetezésre, fénymásolásra, faxolásra is lehetőségük nyílik. A művelődési ház pedig amellet, hogy helyszínt ad a település kulturális rendezvényeinek, részt vesz az állami és társadalmi ünnepek, más események megszervezésében, erőfeszítést tesz klubok, szakkörök, tanfolyamok működtetésére, biztosítja a működés feltételeit önszerveződő csoportoknak, civil szervezeteknek.